

СТАНОВИЩЕ

КЪМ

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“,
Област на висше образование: 2. Социални, икономически и правни науки,
Професионално направление: 3.8 „Икономика“

на тема:

**„ЕФЕКТИ ОТ МИТНИЧЕСКИЯ СЪЮЗ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКИЯ
РАСТЕЖ“**

с автор: Евагелос Ставрос Парусис

докторант, редовна форма към катедра „Финанси и счетоводство“
при Стопански факултет, ЮЗУ

с научен ръководител: доц. д-р Елена Ставрова

Автор на становището: проф. д-р Стефан Симеонов

определен за член на научното жури със заповед на 1202/26.05.2026 г.
на Зам. ректора по НИД на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград

1. Актуалност и значение на темата

Въпросът за ефектите от митническия съюз върху икономическия растеж придоби практическа актуалност, която никой не би предполагал преди повторното встъпване в управление на настоящия президент на САЩ.

В увода на автореферата е отделено внимание и на връзката между държавните разходи и икономическия растеж – въпрос с перманентна актуалност за всяка съвременна икономика. Особен акцент е поставен върху въпроса *„кое от двете има по-голямо въздействие върху другото?“* Ключов въпрос в теорията на растежа, който интригува изследователите и политиците през последния век.

2. Изпълнение на формалните изисквания за дисертационен труд и основни компоненти на дисертационното изследване

Представеният за рецензиране дисертационен труд съдържа необходимите компоненти. Дисертацията е в обем от 132 стр. и включва 11 таблици и 13 фигури.

Въведението е фокусирано върху значението на връзката между държавните разходи и икономическия растеж по отношение на Гърция и други европейски страни.

Обектът и предметът на изследване не са строго дефинирани.

„Централен въпрос на дисертацията е причинно-следствената връзка между международните митнически съюзи, от една страна, и икономическия просперитет и развитие (или растеж), от друга.“

„По-конкретно, първо се разглежда връзката между търговията и икономическия растеж, а след това връзката между транснационалното движение на производствените фактори и интернационализацията в просперитета.“

Целта на дисертационното изследване е да се анализира връзката между либерализацията на търговията (чрез митнически съюзи) и нивото на икономически растеж. Проведени са редица изследвания на видовете и начините, по които либералната търговия влияе положително върху икономическото развитие.

Обхватът на изследването е насочен върху икономическото пространство на ЕС.

3. Структуриране

Същинското изложение на дисертацията е структурирано в 4 глави, което е логично, балансирано и допринася за реализирането на поставените цели.

В първа глава е извършен обширен „Преглед на литературата“ в областта на митническите съюзи и тяхното влияние върху икономическия растеж.

Втора глава представя „Концептуалната рамка“ на практическото изследване.

Трета глава е озаглавена „*Методология*“ и в нея се представя не само ползваната методология, но и са представени събраните данни и се извършват основните изчисления и моделиране.

Четвърта глава е озаглавена „*Емпирични резултати*“ и представя анализа и обобщението на практическите резултати.

4. Емпирика

Емпиричната част на дисертацията включва изследване на връзката между търговията и по-специално въздействието на нейната либерализация върху икономическия растеж за страните от ЕС. За целта е ползван панелен набор от данни за страните от Европейския съюз за периода 1990–2020 г.

5. Методология

За същинската част на емпиричното изследване са ползвани няколко иконометрични модела за анализ на панелни данни (обединен OLS, фиксирани ефекти, случайни ефекти и GMM); Трансформирания от Elliott, Rothenberg и Stock (1996) тест за единичен корен на Dickey-Fuller; Phillips and Perron (2001) unit-root tests; NARDL (Nonlinear Autoregressive Distributed Lag) cointegration; Теста на Granger за причинно-следствени зависимости (1969), и др.

Иконометричните модели е са приложени компетентно и умело, което е ключово за значимостта на постигнатите резултати.

6. Цитиране и ползвана литература

Списъкът на ползваната литература включва 107 източника, на английски език. Цитирането е коректно в приетия APA-стандарт.

7. Стил

Стилът съответства на научното ниво на дисертационен труд, въпреки, че дисертацията е на английски, който не е матерен език за автора.

8. Оформление

Оформлението е много добро. Налице са всички компоненти в улеснение на читателя, списък на таблиците и фигурите.

9. Резултати и приноси

На лице са множество осезаеми научно издържани и аргументирани практически резултати. По-съществените резултати позволяват открояването на оригинални приноси в няколко направления, които са квалифицирани съвсем коректно от автора, както следва:

1) **Методологичен принос**

В дисертацията е разработена и приложена усъвършенствана иконометрична рамка за анализ на ефектите от митническите съюзи върху икономическия растеж. Чрез комбиниране на тестовете за единични корени DF-GLS и Phillips-Perron, коинтеграционните модели ARDL и NARDL и анализа на причинно-следствената връзка по Грейнджър, тя постига висока прецизност при улавяне на дългосрочните и асиметрични ефекти от икономическата интеграция. Това представлява методологичен принос за усъвършенстване на емпиричните инструменти за изучаване на интеграционните процеси в рамките на Европейския съюз.

2) **Теоретичен принос**

Авторът изгражда концептуална рамка, която интегрира класическите и съвременните теории за икономическа интеграция – неокласическия модел, Теорията за оптималните валутни зони, модела на Хекшер-Олин, хипотезата на Баласа-Самуелсон и Новата търговска теория. Този синтез предлага интердисциплинарен модел, обясняващ пазарните, институционалните и структурните механизми, чрез които митническите съюзи влияят върху икономическия растеж.

3) **Науко и практико-приложни приноси**

- *В резултат от емпиричния анализ на данни от времеви серии за периода преди и след присъединяването на Гърция към Европейския съюз, изследването идентифицира статистически значима дългосрочна връзка между членството в митническия съюз и икономическия растеж. Емпиричните открития разкриват двоен ефект – стимулиране на търговията и инвестициите, като същевременно се задълбочават структурните дисбаланси и се ограничава икономическия суверенитет.*

- **Институционална значимост**

Дисертацията подчертава институционалната хармонизация като ключов фактор за устойчивото функциониране на митническите съюзи. Тя показва, че ефективността на интеграцията зависи не само от пазарните механизми, но и от административния капацитет и институционалната адаптивност, допринасяйки за по-дълбоко разбиране на връзката между институционалната устойчивост и икономическите резултати в ЕС.

- Резултатите имат голямо практическо значение за националните и европейските институции при формулирането на политики за икономическа конвергенция и адаптивна интеграция. Аналитичната рамка и разработените показатели могат да бъдат приложени за оценка на ефектите от членството в ЕС върху националните икономики и за разработване на стратегически документи за устойчив растеж.
- Въз основа на емпиричните резултати, авторът предлага нова рамка за **интеграционна политика**, ориентирана към балансирано и устойчиво развитие. Подчертава необходимостта от насочване на структурните фондове към образование, иновации и човешки капитал, за да се повиши конкурентоспособността на периферните икономики.

10. Положителни страни

Освен посочените приноси, настоящото дисертационно изследване се отличава с:

- Изключителна актуалност, в наши дни. От една страна се наблюдава тревожно разпространение на евроскептицизма, дори в страни - които са нетни бенефициенти в ЕС. От друга сме свидетели на недопустимо за здравия разум политическо и икономическо поведение на настоящия президент на САЩ. Все процеси, които налагат устойчиво преосмисляне на общностните приоритети и укрепване на общите политики с грижа за тяхната полза за всички страни членки.

- Подобаващата иконометрична методология, приложена компетентно и умело, е ключово за значимостта на постигнатите резултати.
- Особен интерес представлява изследването на различните производствени фактори и тяхната практическа значимост за икономическия растеж.
- Авторът не се ограничава до традиционните регресионни модели за установяване на зависимости. Адмирации заслужава изследването на причинно следствените връзки, за което е приложен модела на Грейнджър.

11. Бележки и препоръки

Съществени слабости не се отличават. Забелязват се някои пропуски, предимно от формално естество:

- *Обектът, предметът и тезата* на изследването не са ясно открити.
- Във въведението на автореферата вниманието е насочено най-вече върху „връзката между държавните разходи и икономическия растеж“, докато коментар на заложените в заглавието „митнически съюзи“ се въвежда доста по-късно. За разлика от това, дисертацията следва темата на заглавието от самото начало.
- Основното изложение е представено в автореферата в три глави, а в дисертацията в четири. В това не се включва заключението, което не е удачно да се обозначава като глава.
- Разработката би се възприемала по-убедително ако заглавията на главите бяха допълнени с малко конкретика за обекта, на който са посветени.

Посочените бележки не омаловажават сериозността на цялото изследване, нито значимостта на неговите резултати.

12. Автореферат

Авторефератът обективно отразява основните моменти от съдържанието, анализите и резултатите на дисертацията, въпреки посочените по-горе малки разминавания.

13. Публикации свързани с дисертацията

Посочени са три самостоятелни статии на автора, които осигуряват необходимите 30 точки в съответствие с националните изисквания по Правилника за приложение на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

14. Въпроси

За целите на дискусията, а не като пропуск в работата на докторанта, поставям два въпроса:

- 1) Как остойносттавете развитието на фактора труд - човешкия капитал, за целите на факторния анализ?
- 2) Общодостъпната информация за Великобритания показва значителен спад на икономическата активност през всички години след излизането от ЕС. Заедно с това се появяват и коментари за повторно присъединяване на Великобритания към ЕС. Работата по дисертацията показва ли наличие на категорични аргументи за възраждане на икономическия растеж на Великобритания при евентуално повторно присъединяване към ЕС?

15. Заключение

Представеният дисертационен труд за образователната и научна степен „Доктор“ по икономика отговаря на нормативните изисквания. Дисертацията съдържа оригинални научни и наукоприложни резултати. Посоченото формира моята **категорично положителна оценка за присъждане на ОНС „Доктор“** по икономика, в научно направление 3.8. Икономика, специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси) на докторант Евагелос Ставрос Парусис.

16.06.2026 г.

Рецензент:

Проф. д-р Стефан Симеонов

OPINION

on

DISSERTATION

for the acquisition of an educational and scientific degree "Doctor",
Field of higher education: 2. Social, Economic and Legal Sciences, Professional field:
3.8 "Economics"

on the topic:

"EFFECTS OF THE CUSTOMS UNION ON ECONOMIC GROWTH"

by Evangelos Stavros Parousis

PhD student, full-time at the Department of Finance and Accountancy
at the Faculty of Economics, SWU

Supervisor: Assoc. Dr. Elena Stavrova

Author of the opinion: Prof. Dr. Stefan Simeonov

appointed as a member of the scientific jury by order of 1202/26.05.2026.
of Deputy. the Rector of Research and Development of SWU "Neofit Rilski" –
Blagoevgrad

1. Topicality and importance of the topic

The question of the effects of the customs union on economic growth has acquired a practical relevance that no one would have guessed before the current US president took office.

In the introduction of the abstract, attention is also paid to the relationship between government spending and economic growth – a question of permanent relevance for any modern economy. Particular emphasis is placed on the question *"which of the two has a greater impact on the other?"* A key question in the theory of growth, which has intrigued researchers and policymakers over the past century.

2. Fulfillment of the formal requirements for dissertation work and main components of the dissertation research

The dissertation submitted for review contains the necessary components. The dissertation is in the volume of 132 pages. and includes 11 tables and 13 figures.

The introduction focuses on the importance of the relationship between government spending and economic growth in relation to Greece and other European countries.

The object and subject of study are not strictly defined.

"A central issue of the dissertation is the causal relationship between international customs unions, on the one hand, and economic prosperity and development (or growth), on the other."

'In particular, the relationship between trade and economic growth is examined first, and then the relationship between the transnational movement of factors of production and internationalisation in prosperity.'

***The aim of the dissertation research** is to analyze the relationship between trade liberalization (through customs unions) and the level of economic growth. A number of studies have been carried out on the types and ways in which liberal trade positively affects economic development.*

***The scope of the study** focuses on the economic area of the EU.*

3. Structuring

The actual presentation of the dissertation is structured in 4 chapters, which is logical, balanced and contributes to the realization of the set goals.

Chapter One provides an extensive '*Literature Review*' on customs unions and their impact on economic growth.

Chapter Two presents the "Conceptual Framework" of practical research.

The third chapter is entitled '*Methodology*' and presents not only the methodology used, but also presents the data collected and the basic calculations and modelling are carried out.

Chapter Four is entitled "*Empirical Results*" and presents the analysis and summary of the practical results.

4. Empirical

The empirical part of the dissertation includes a study of the relationship between trade and in particular the impact of its liberalization on economic growth for EU countries. For this purpose, a panel dataset for the countries of the European Union for the period 1990-2020 was used.

5. Methodology

For the actual part of the empirical study, several econometric models were used for panel data analysis (pooled OLS, fixed effects, random effects, and GMM); The Dickey-Fuller single root test transformed by Elliott, Rothenberg and Stock (1996); Phillips and Perron (2001) unit-root tests; NARDL (Nonlinear Autoregressive Distributed Lag) cointegration; Granger causality tests (1969), et al.

Econometric models have been applied competently and skillfully, which is key to the significance of the results achieved.

6. Citation and references

The list of references includes 107 sources, in English. The citation is correct in the accepted APA-standard.

7. Style

The style corresponds to the scientific level of the dissertation, although the dissertation is in English, which is not the author's mother tongue.

8. Decoration

The layout is very good. All components are available for the convenience of the reader, a list of tables and figures.

9. Results and contributions

There are many tangible, scientifically sound and reasoned practical results. The more significant results allow the highlighting of original contributions in several areas, which are qualified quite correctly by the author, as follows:

1) Methodological contribution

The dissertation develops and implements an advanced econometric framework for analyzing the effects of customs unions on economic

growth. By combining DF-GLS and Phillips-Perron single root tests, ARDL and NARDL cointegration models, and Granger causal analysis, it achieves high precision in capturing the long-term and asymmetric effects of economic integration. This represents a methodological contribution to the improvement of empirical tools for studying integration processes within the European Union.

2) Theoretical contributions

The author builds a conceptual framework that integrates classical and modern theories of economic integration – the neoclassical model, the theory of optimal currency zones, the Heckscher-Ohlin model, the Balassa-Samuelsson hypothesis and the New Trade Theory. This synthesis proposes an interdisciplinary plinary model explaining the market, institutional and structural mechanisms through which customs unions influence economic growth.

3) Science and Applied Contributions

- *As a result of the empirical analysis of time-series data for the period before and after Greece's accession to the European Union, the study identified a statistically significant long-term relationship between membership in the customs union and economic growth. The empirical findings reveal a dual effect – stimulating trade and investment, while deepening structural imbalances and limiting economic sovereignty.*
- **Institutional significance**
The dissertation emphasizes institutional harmonisation as a key factor for the sustainable functioning of customs unions. It shows that the effectiveness of integration depends not only on market mechanisms, but also on administrative capacity and institutional adaptability, contributing to a deeper understanding of the relationship between institutional resilience and economic performance in the EU.
- *The results are of great practical importance for national and European institutions in formulating policies for economic convergence and adaptive integration. The analytical framework and the developed indicators can be applied to assess the effects of EU membership on national economies and to develop strategic documents for sustainable growth.*

- *Based on the empirical results, the author proposes a new framework for **integration policy** oriented towards balanced and sustainable development. He emphasizes the need to direct the Structural Funds towards education, innovation and human capital in order to increase the competitiveness of peripheral economies.*

10. Positive aspects

In addition to the above contributions, the present dissertation research is distinguished by:

- Extremely up-to-date, these days. On the one hand, there is an alarming spread of euroscepticism, even in countries that are net beneficiaries in the EU. On the other hand, we are witnessing the political and economic behavior of the current US president, which is unacceptable for common sense. All processes that require a sustainable rethinking of the Community priorities and the strengthening of common policies with care for their benefit for all member states.
- The appropriate econometric methodology, applied competently and skillfully, is key to the significance of the results achieved.
- Of particular interest is the study of the various factors of production and their practical significance for economic growth.
- The author is not limited to traditional regression models for establishing dependencies. Admiration deserves the study of causal relationships, for which Granger's model is applied.

11. Notes and recommendations

Significant weaknesses are not distinguished. Some omissions are noticeable, mostly of a formal nature:

- *The object, subject and thesis* of the study are not clearly highlighted.
- In the introduction of the abstract, attention is focused mostly on the "relationship between government spending and economic growth", while a commentary on the "customs unions" set out in the title is introduced much later. In contrast, the dissertation follows the theme of the title from the beginning.
- The main exposition is presented in the abstract in three chapters, and in the dissertation in four. This does not include the conclusion, which is not appropriate to designate as a chapter.

- The development would be perceived more convincingly if the headings of the chapters were supplemented with a little specificity about the object to which they are dedicated.

These observations do not detract from the seriousness of the study as a whole or the significance of its results.

12. Abstract

The abstract objectively reflects the main points of the content, analyses and results of the dissertation, despite the minor discrepancies mentioned above.

13. Publications related to the dissertation

Three independent articles by the author are indicated, which provide the necessary 30 points in accordance with the national requirements under the Regulations for the Implementation of the Academic Staff Development Act in the Republic of Bulgaria.

14. Questions

For the purposes of the discussion, and not as an omission in the work of the PhD student, I raise two questions:

- 1) How do you value the development of the factor of labor - human capital, for the purposes of factor analysis?
- 2) Publicly available information for the UK shows a significant decline in economic activity in all years since leaving the EU. At the same time, there are comments about Britain's rejoining the EU. Does the work on the dissertation show that there are strong arguments for a revival of the UK's economic growth in the event of a possible re-accession to the EU?

15. Conclusion

The presented dissertation for the educational and scientific degree "Doctor" in Economics meets the regulatory requirements. The dissertation contains original scientific and applied scientific results. The above forms my **categorically positive assessment for awarding the degree "Doctor"** in Economics, in the scientific field 3.8. Economics, specialty "Finance, Money Circulation, Credit and Insurance" (Finance) to PhD student Evangelos Stavros Paroussis.

16.06.2026 г.

Reviewer:

Prof. Dr. Stefan Simeonov